

ОРГАНІЗАЦІЯ НЕПЕРЕРВНОГО ВИХОВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ДІТЕЙ У ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ Й ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У статті описано методика організації роботи з вихователями дошкільних навчальних закладів та вчителями початкової школи з підготовки їх до неперервного виховання здорового способу життя дітей. Вказано шляхи залучення до цієї роботи батьків вихованців. Проаналізовано ефективні методи роботи зі старшими дошкільниками та молодшими школярами з виховання здорового способу життя.

Ключові слова: здоровий спосіб життя, дошкільний навчальний заклад, початкова школа, співпраця з батьками, неперервна валеологічна освіта, методи виховання здорового способу життя.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У будь-якому суспільстві, побудованому на гуманістичних і демократичних засадах, здоров'я людини є вищою цінністю, найважливішим надбанням держави, і в першу чергу це стосується здоров'я дитини. Збереження та зміцнення здоров'я, формування здорового способу життя дітей розглядається як справа державної ваги, спільне завдання суспільства, дошкільного навчального закладу, школи, родини і самої дитини.

Таке соціальне замовлення суспільства вимагає системного і комплексного підходу до виховання здорового способу життя дошкільників та молодших школярів. Основні підходи до збереження і зміцнення здоров'я дітей і молоді визначені у Законі України «Про охорону дитинства», у Державних національних програмах «Діти України» та «Освіта (Україна ХХІ століття)», національній доктрині розвитку освіти України ХХІ століття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Вивчення стану проблеми формування здорового способу життя у педагогічній науці свідчить, що значна кількість сучасних наукових досліджень присвячена формуванню здорового способу життя шляхом фізичного вдосконалення (О. Дубогай, М. Зубалій, А. Мерлян, І. Петренко, І. Панін, Н. Хоменко). Напрями валеологічної обізнаності відображено у працях Т. Бойченко, В. Горащука, Л. Суценко, Т. Кириченка, С. Юрочкіної. Формування ціннісних орієнтацій на здоровий спосіб життя досліджували В. Оржеховська, А. Сологуб, Г. Власюк, С. Лапаєнко, О. Ващенко, Г. Кривошеєва.

Формулювання цілей статті. Проте на сучасному етапі в Україні ще немає наукових досліджень з проблеми неперервного виховання здорового способу життя дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку, науково обґрунтованих методичних рекомендацій для працівників дошкільних навчальних закладів та вчителів початкової школи, відповідних дидактичних матеріалів, що й зумовило вибір теми статті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Комплексне розуміння здорового способу життя передбачає, що цей феномен може гармонійно формуватися в умовах спеціально організованої педагогічної діяльності. Діяльність педагогічних колективів дошкільного навчального закладу і початкової школи з виховання здорового способу життя повинна будуватися на таких принципах:

- гуманізму, який передбачає орієнтацію на підростаючу особистість як вищу цінність, врахування її вікових та індивідуальних особливостей;
- цілісності, який передбачає охоплення емоційно-чуттєвої, пізнавальної та вольової сфер особистості, в яких загальні та спеціальні знання та вміння дозволяють усвідомити дитині переваги здорового способу життя;
- наступності, який передбачає взаємозв'язок у змісті, методах, засобах і формах роботи дошкільного навчального закладу і початкової школи, який забезпечує послідовне виховання здорового способу життя дитини через опору на досягнутий нею рівень вихованості і готує її до виконання більш складних вимог на наступних етапах навчання і виховання;
- превентивності, який полягає у керованій педагогічній діяльності, яка забезпечує реалізацію заходів профілактичного характеру, спрямованих на запобігання розвитку шкідливих звичок, екологічної брутальності тощо;
- суб'єктності, який передбачає емоційну опору на реальне життя дитини з урахуванням його особистісного досвіду;
- принцип єдності педагогічних вимог освітніх закладів і сім'ї.

Науково-теоретичний аналіз проблеми наступності дає підставу стверджувати, що їй належить

важливе місце в організації навчально-виховного процесу в дошкільному навчальному закладі та початковій школі і є загальною проблемою забезпечення неперервності розвитку особистості на різних вікових етапах. Наступність є актуальною проблемою на сьогодні, тому що вона ніколи не постає як випадковий процес, а як необхідне, закономірне явище, яке забезпечує поступальний розвиток, спадкоємні зв'язки між його різними етапами та їх узгодженість. Наступність є основною умовою існування будь-якої системи навчання і виховання. Відсутність наступності між окремими ланками, етапами навчально-виховного процесу приводить до зниження його ефективності. Сутність наступності полягає як у встановленні закономірних зв'язків між етапами розвитку особистості з урахуванням специфіки даного вікового періоду, так і у створенні психолого-педагогічних умов у діяльності дошкільного навчального закладу і школи, які б забезпечували розвиток дитини, оволодіння нею знаннями, вміннями, навичками та нормами і правилами поведінки. Крім того, теоретичний аналіз та узагальнення досліджень з проблеми наступності в освіті дає підставу визначити її характерні риси: зв'язок у завданнях навчання та виховання; зв'язок між попереднім і наступним матеріалом у змісті роботи; взаємозв'язок отриманих і нових знань, умінь і навичок, їх розширення, поглиблення й удосконалення; врахування перспективи розвитку дітей і тих змін, які відбуваються у їх особистому розвитку; встановлення зв'язків між окремими ланками навчання.

З метою розв'язання проблеми валеологічного виховання група вчених та практиків (Т. Бойченко, Н. Вадзюк, В. Горащук та ін.) розробила Концепцію неперервної валеологічної освіти в Україні. Вона є складовою частиною загальної Державної програми національної освіти і враховує досвід з цієї проблематики передових країн світу. Основна мета неперервної валеологічної освіти – формування здорового способу життя як провідного чинника і потужного механізму збереження та зміцнення здоров'я. Серед її основних завдань – формування валеологічної свідомості та валеологічного мислення на основі народних традицій і кращих досягнень світової валеологічної науки та практики; прищеплення умінь та навичок здорового способу життя; навчання індивідуального способу життя учнів; організація руху за здоровий спосіб життя серед освітян, батьків та студентів з огляду на їх виховний вплив на юне покоління. Концепція визначила такі наскрізні змістові лінії з одиницями знань інтегративного валеологічного курсу: людина та її здоров'я; природні умови здоров'я; соціальні умови здоров'я; етноздоров'я; індивідуальне здоров'я [1, с. 4].

У ході дослідження практичного стану проблеми виявлено педагогічні суперечності у процесі виховання здорового способу життя старших дошкільників та молодших школярів, до яких віднесено такі:

- програмовий матеріал для першого класу в порівнянні зі старшою групою не передбачає ускладнення і розширення уявлень та понять про здоровий спосіб життя;
- валеологічні питання висвітлюються у навчальних предметах початкової школи, але переважна більшість молодших школярів не розуміє змісту здорового способу життя;
- педагоги теоретично розуміють важливість проблеми формування у дітей здорового способу життя, хоча на практиці ця робота проводиться епізодично;
- батьки визначають здоровий спосіб життя як головний чинник збереження здоров'я, але вважають формування у дітей основ здорового способу життя справою закладів освіти.

Крім того, результати констатувального експерименту дають підстави стверджувати, що наступність, яка є важливою умовою забезпечення ефективності та неперервності виховання здорового способу життя старших дошкільників та молодших школярів, реалізується на недостатньому рівні. Забезпечити неперервний розвиток тих новоутворень, які сформувалися в процесі виховання здорового способу життя дітей у дошкільному навчальному закладі, можливо лише за умови ефективної реалізації наступності у змістовому (зв'язок у завданнях, змісті, методах керівництва, формах організації навчально-виховного процесу) та організаційному (співпраця дошкільного навчального закладу та початкової школи) напрямках, на що був спрямований подальший етап нашого дослідження.

Перед педагогами дошкільного навчального закладу і вчителями початкової школи стоїть єдина мета – організувати життя і діяльність дитини таким чином, щоб вона безболісно, адекватно реагуючи на зміни у її житті, змогла освоїти новий для неї статус школяра. Однак успіх у будь-якій діяльності багато в чому визначається фізичним та психологічним станом дитини. Отже, одне із пріоритетних завдань дошкільних навчальних закладів і загальноосвітніх навчальних закладів –

збереження та зміцнення здоров'я дошкільників та учнів початкових класів, формування у них здорового способу життя з урахуванням принципу наступності. Поняття «наступності у вихованні здорового способу життя старших дошкільників і молодших школярів» ми розглядаємо як взаємозв'язок у змісті, методах, засобах і формах роботи на різних ступенях системи валеологічного виховання, який забезпечує послідовне виховання здорового способу життя особистості через опору на досягнутий нею рівень вихованості і готує її до виконання більш складних вимог на наступних етапах навчання і виховання.

На основі науково-педагогічного аналізу з питань наступності ми виділили найбільш ефективні, на наш погляд, педагогічні умови організації валеологічного виховання дітей двох ланок навчання – дошкільної і початкової – з метою виховання здорового способу життя. Серед них:

- валеологічна спрямованість навчально-виховної роботи дошкільного навчального закладу і першого класу школи;
- взаємозв'язок у змісті, завданнях, методах і засобах валеологічного виховання;
- співпраця дошкільного навчального закладу і початкової школи у розв'язанні освітньо-виховних завдань щодо формування здорового способу життя;
- максимальне використання всіх видів дитячої діяльності для виховання здорового способу життя дітей у їх розумному співвідношенні.

Щоб забезпечити готовність вихователів і вчителів до реалізації наступності у вихованні здорового способу життя дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку з метою ліквідації суперечностей між традиційними формами та методами навчання і виховання і сучасними вимогами щодо організації педагогічного процесу було заплановано та проведено у певній послідовності різні форми методичної роботи: методичні об'єднання, лекції, семінари, індивідуальні консультації, педагогічні майстерні. Особливий акцент було зроблено на подальшій самоосвіті педагогів – учасників експериментального дослідження.

Розробляючи тематику методичної роботи з педагогічними працівниками, ми ґрунтувалися на тому, що на рівні сучасних вимог педагог повинен удосконалювати свою фахову майстерність відповідно до ідей гуманізації навчання й виховання, використовувати на практиці досягнення науки, складати власні оригінальні методики навчання та виховання дітей, здійснювати ефективні форми педагогічної роботи з батьками [2]. Тому методична робота з вихователями та вчителями передбачала вдосконалення знань, умінь, особистісних якостей педагогів і була спрямована не тільки на розв'язання проблеми наступності у вихованні здорового способу життя старших дошкільників та молодших школярів, а й передбачала підвищення загального рівня фахової майстерності, готовності педагогів до виконання таких професійних функцій: вивчення індивідуально-особистісних особливостей дітей, збір та аналіз фактів їхньої поведінки, встановлення причин та наслідків, проектування розвитку особистості кожної дитини, засвоєння передового досвіду та нових педагогічних технологій; розроблення та здійснення змісту виховання та навчання, відбір та використання нових ефективних форм і методів, спрямованих на формування у дитини ціннісного ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших людей, виховання здорового способу життя; забезпечення єдності у роботі дошкільного навчального закладу, початкової школи та сім'ї, спрямованої на створення виховного середовища, сприятливого для становлення самостійної, творчої особистості.

Семінари. Робота з педагогами розпочалася згідно з планом методичної роботи з семінару «Наукові засади наступності в роботі дошкільного закладу та початкової школи», на якому вихователі та вчителі ознайомилися з науковими положеннями та дослідженнями з проблеми наступності, висвітленими у роботах М. Машовець, А. Алексюка, З. Борисової, Д. Струннікової та ін. Розумінню сутності наступності та її значення у забезпеченні неперервності та ефективності педагогічного процесу сприяло ознайомлення педагогів з теоретичними положеннями стосовно особливостей розвитку дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку, проблема переходу від ігрової до навчальної діяльності, особливості «кризи семи років», дидактичні вимоги до організації педагогічного процесу в дошкільному навчальному закладі та початковій школі (О. Савченко, О. Проскура, В. Давидов, Д. Ельконін, Л. Виготський, Н. Бібік, Л. Артемова, Т. Поніманська, О. Кононко, З. Плохій та ін.).

Важливе місце в загальній системі роботи посів семінар-практикум «Наступність у вихованні здорового способу життя дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку». Він дозволив

сформувати у педагогів загальні уявлення про історію питання, визначити розуміння сутності наступності у вихованні здорового способу життя дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку. Увага педагогів акцентувалася на тому, що саме в дошкільному віці закладається позитивний досвід оздоровлення, коли стимулом є природна цікавість дитини і оптимізм. Перехід до систематичної навчальної діяльності, до іншої системи стосунків надзвичайно важкий для дитини, що приводить до різкого погіршення здоров'я дітей і негативно позначається на подальшому розвитку, тому, щоб уникнути подібних наслідків, необхідно на етапі старшого дошкільного віку приділяти особливу увагу формуванню дбайливого ставлення до свого здоров'я і послідовно продовжувати розпочату роботу зі збереження і зміцнення здоров'я у початковій школі. Досвід педагогів збагатився необхідним арсеналом засобів і методів навчально-виховної роботи з формування здорового способу життя, що зумовлено їх відповідальністю за виховання фізично і духовно здорової особистості.

Методичні об'єднання. Протягом експерименту вихователі старших груп дошкільних навчальних закладів та вчителі першого класу брали участь у роботі декількох спільних методичних об'єднань. Спільна робота вихователів дошкільних навчальних закладів та вчителів початкової школи допомогла усвідомити їм роль наступності у вихованні здорової дитини, уточнити і систематизувати методи і прийоми виховання здорового способу життя дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку із дотриманням принципу наступності.

Лекції. Робота з педагогами на лекційних заняттях була орієнтована на підвищення рівня знань і розширення уявлень про здоров'я, його складові; розуміння специфіки виховання здорового способу життя старших дошкільників та молодших школярів. Адже для того, щоб свідомо брати участь в експериментальному дослідженні, педагоги мають володіти понятійним апаратом щодо видів здоров'я (фізичне, психічне, духовне, соціальне), уміти охарактеризувати їх (це дає змогу правильно організувати навчання та виховання дітей); знати умови формування, збереження, зміцнення здоров'я. Педагогам для ознайомлення пропонувалися такі теми: «Психолого-педагогічні основи виховання здорового способу життя дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку», «Сутність поняття «здоров'я», його складові», «Методи виховання здорового способу життя дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку».

Індивідуальні консультації і бесіди, що проводилися з учителями і вихователями, допомогли педагогам у побудові власної педагогічної моделі формування здорового способу життя дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку з урахуванням принципів наступності й неперервності.

Самоосвіта педагогів. Для того, щоб мати можливість подавати дітям адаптовану до їхнього сприйняття наукову інформацію, педагоги впродовж формувального експерименту займалися самоосвітою, систематично знайомлячись із матеріалами, спрямованими на формування в старших дошкільників та молодших школярів знань про здоров'я, які напрацьовані педагогами і науковцями України та надруковані у фахових періодичних виданнях, таких як: «Дошкільне виховання», «Палітра педагога», «Розкажи онуку», «Дитячий садок», «Початкове навчання», «Бібліотека вихователя дитячого садка», «Бібліотека вчителя початкової школи» та ін.

Проведена методична робота з вихователями та вчителями сприяла вдосконаленню методичного забезпечення педагогічного процесу в старшій групі й у першому класі, досягненню його ефективності та неперервності. Цінність вищезазначених форм і методів роботи полягала в тому, що вони забезпечували співпрацю, зворотній зв'язок, обмін думками, давали змогу педагогам аналізувати конкретні ситуації, приймати рішення, сприяли підвищенню рівня відповідальності кожного педагога за формування, збереження і зміцнення здоров'я дітей та виховання здорового способу життя. Таким чином, педагоги, які пройшли підготовку, змогли перейти до впровадження в навчально-виховний процес дошкільних навчальних закладів та початкової школи методики виховання здорового способу життя дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку із дотриманням принципу наступності.

Досягнувши певної взаємодії в роботі вихователів та вчителів, необхідно було виконати важливе завдання – створити умови для забезпечення співробітництва дошкільного навчального закладу, початкової школи та сім'ї. Без такої взаємодії неможливо успішно розв'язати проблему наступності, адже однією з важливих умов формування здорового способу життя дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку є залучення до цього процесу батьків дітей [3, с. 78]. Стиль батьківського виховання має істотний вплив на ставлення дитини до власного здоров'я та на виховання здорового способу життя. Але, на жаль, дуже часто родинне виховання і виховання в навчальних закладах становлять собою дві окремі ланки: іноді вдома дитина отримує одну

інформацію та зразки поведінки, а у навчальному закладі – інші. Тому наступним завданням формувального експерименту було надання батькам дітей експериментальної групи теоретичної і практичної допомоги з питань виховання здорового способу життя дітей досліджуваного віку. Ми намагалися встановити зв'язок між навчальним закладом та сім'єю на основі єдності цілей, завдань, змісту виховного впливу. У роботі ми виходили з того, що ефективність виховання здорового способу життя дітей залежить також від скоординованості дій педагогів та батьків, встановлення контакту між ними [4]. Співробітництво з сім'єю з проблеми виховання здорового способу життя дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку здійснювалося за такими напрямками: цілеспрямоване ознайомлення батьків з питаннями здоров'я та здорового способу життя, навчання батьків конкретних прийомів та методів оздоровлення. Батьки брали участь у тематичних батьківських зборах, індивідуальних консультаціях, бесідах, диспутах, конференціях, педагогічних майстернях, святах, знайомилися з інформацією в куточку для батьків.

Співпраця з сім'єю почалася з тематичних батьківських зборів «Здоров'я як загальнолюдська цінність», в ході підготовки до яких було проведено анкетування з метою виявлення рівня теоретичної і практичної підготовленості батьків з питань формування ціннісного ставлення до здоров'я. Анкетування показало, що батьки усвідомлюють свою значущість у вихованні здорової дитини, але не завжди володіють необхідними методами, прийомами і засобами збереження і зміцнення здоров'я дітей. Тому під час зборів акцентувалася увага на ролі сім'ї у формуванні відповідального, дбайливого ставлення до здоров'я, на єдності виховних дій з боку батьків і навчального закладу. На наступних батьківських зборах розглядалися такі теми: «Психологічний клімат у сім'ї», «Батьки як модель поведінки дитини», «Вольові звички і механізми їх формування». Батьки були ознайомлені з такими методами і прийомами виховної роботи, як привчання; непряма вимога (наприклад, з використанням прислів'їв і приказок); прийом зміни ролей, коли батьки звертаються за консультацією до дитини; спільна участь в оздоровчих заходах.

З батьками дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку проводилися індивідуальні бесіди і консультації з тем: «Здорове харчування», «Психогігієна сімейних стосунків», «Здоровий спосіб життя сім'ї», «Шкідливі звички». Індивідуальні бесіди і консультації з батьками виявили питання, які викликали неоднозначну реакцію, тому деякі з них були винесені на подальше обговорення. Так був організований диспут на тему «Нетрадиційні методи оздоровлення дітей», який викликав інтерес у батьків. Досвід сімей збагатився такими методами і прийомами оздоровлення, як ароматерапія, музична терапія, дихальна гімнастика, масаж носа, вушних раковин, рук тощо. Батьки щиро зацікавилися запропонованою тематикою, активно ділилися досвідом з даної проблеми. Їх увага була націлена на регулярне відстеження новацій і перспектив у цій галузі.

З батьками дітей молодшого шкільного віку була використана така форма співпраці як батьківська конференція на тему «Роль сім'ї в збереженні здоров'я дитини в процесі навчання». Батьками були підготовані виступи з таких тем: «Загальні уявлення про можливі негативні наслідки навчання для здоров'я дитини», «Гігієнічні правила підготовки домашніх завдань», «Негативні наслідки захоплення комп'ютерними іграми».

У ході експериментальної роботи педагогами була дібрана та розміщена інформація та рекомендації у куточку для батьків, у папках-пересувках з тем: «Якщо у дитини застуда», «Як зробити харчування дитини здоровим», «Як уникнути стресу», «Як гарний настрій покращує наше здоров'я», «Оздоровлення серед природи» та ін. Зміст матеріалів поновлювався щомісячно. До кожної теми було подано поради батькам: «Про що розповісти?», «Як пояснити?», «Що зробити?», «Що прочитати?».

Таким чином, у ході дослідницької роботи ми переконалися, що співпраця сім'ї і педагогів, цілеспрямований процес ознайомлення батьків з питаннями здоров'я і здорового способу життя дітей сприяє збагаченню досвіду батьків у справі виховання здорової особистості, узгодженню виховних дій навчального закладу і сім'ї, усвідомленню батьками важливості їх впливу на виховання ціннісного ставлення до здоров'я та здорового способу життя дітей. У міру оволодіння інформацією зацікавленість батьків цією проблемою зростала. Батьки стали більш уважні до своїх дітей, навчилися будувати стосунки з урахуванням індивідуальних проявів дитини, фізичних і психічних особливостей. Таким чином підтвердилася доцільність обраних форм і методів співпраці з батьками.

Основною формою роботи з виховання здорового способу життя дітей означеного віку вважаємо заняття у дошкільному навчальному закладі і урок у початковій школі, оскільки саме на заняттях (уроках) відбувається активізація пізнавальної діяльності дітей. Навчально-виховний процес

у дошкільному навчальному закладі та в початковій школі будувався на основі таких видів діяльності: пізнавально-пошукова (спостереження, вправи, вирішення проблемних ситуацій, творчі завдання, досліди); ігрова (дидактичні, творчі, рухливі ігри, кросворди); зображувальна (малювання, ліплення); мовленнєва (читання художньої літератури, бесіди, складання розповідей); навчальна (формування вмінь та навичок на заняттях у підготовчій групі та на уроках у першому класі). Робота з дітьми з виховання здорового способу життя здійснюється в ході спеціально розробленої системи занять (уроків). Для дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку ми використовували однакову тематику, але з ускладненням практичних завдань та теоретичного матеріалу для першокласників.

Перші заняття були присвячені формуванню в дітей уявлень про здоров'я людини, можливості його збереження та зміцнення завдяки власним щоденним зусиллям. Заняття створювали позитивні емоції щодо цінності здоров'я та спонукали дітей до активних дій для збереження власного здоров'я. Діти розмірковували над запитаннями: Що означає бути здоровим? Як виглядає здорова людина? Для чого потрібне здоров'я? Що слід робити, щоб бути здоровим? У результаті такої бесіди діти усвідомлювали, що здоров'я – одна з найголовніших цінностей людини, без якої неможлива реалізація особистих планів. Увага акцентувалася на тому, що слід піклуватися про здоров'я з дитинства, готуючи себе до повноцінного дорослого життя.

Далі дітям пропонували розповісти, як вони піклуються про власне здоров'я. Їхні відповіді, як правило, зводилися до наступного: «Роблю зарядку», «Не п'ю холодну воду», «Ходжу в басейн» тощо. У ході заняття узагальнювався досвід дітей з ведення здорового способу життя, збагачувався тими прийомами та засобами, які не були перераховані.

Для формування пізнавального та емоційно-ціннісного компонентів дітям пропонувалося пояснити зміст прислів'їв та приказок. Старшим дошкільникам для розмірковування були запропоновані прислів'я: «Здоровому усе здорово», «Здоров'я не купиш», а молодші школярі пояснювали зміст таких прислів'їв: «Здоров'я маємо – не дбаємо, а втративши – плачемо», «Бережи одяг, доки новий, а здоров'я – доки молодий». Розмірковування над прислів'ями поглиблювали та розширювали уявлення дітей про здоров'я, збагачували досвід в емоційно значущих ситуаціях.

Хоча й існує багато визначень поняття «здоров'я», діти старшого дошкільного віку визначають здоров'я як відсутність хвороби, що сприяє правильному розумінню змісту поняття «здоровий спосіб життя», тобто що потрібно робити, як потрібно жити, щоб зміцнювати здоров'я і не хворіти. Підсумком занять став висновок про необхідність щоденної турботи про власне здоров'я та здоров'я оточуючих.

На заняттях (уроках) пропонувалося використовувати різні методи та прийоми (як правило, 2–3 методи), що викликало зацікавленість дітей змістом навчання, сприяло активізації їх пізнавальної активності.

Важливим методом виховання здорового способу життя є практичні методи (спостереження, вправи, вирішення проблемних ситуацій, творчі завдання, досліди, ігри тощо). Для завдань та ігор використовувалися ситуації з життя дітей, художніх творів, кінофільмів, пропонувалося використати всі можливі варіанти розв'язання чи виходу із ситуації. Це давало змогу дітям бути активним та свідомим учасником процесу виховання здорового способу життя, сформувати ціннісне ставлення до здоров'я, спонукало до формулювання правил поведінки для збереження здоров'я. Основним практичним методом у формуванні звичок здорового способу життя є *вправляння*, яке базується на багаторазовому повторенні оздоровчих дій. В Енциклопедичному словнику «звичка» визначається як спосіб поведінки, який склався, здійснення якого в певній ситуації набуває для індивіда характеру потреби. Звички – це продукт спрямованого виховання, які можуть перерости в стійкі риси характеру [5, с. 25]. Для виховання звичок необхідно перш за все правильне формування дії. При оволодінні певним видом діяльності важливо розповісти дитині про значення виконуваної дії та про всі умови, які визначають правильність її виконання. Це сприяє формуванню загальних пізнавальних установок та дає можливість виконувати дію відразу без суттєвих помилок та без особливих труднощів. Якщо при цьому дитину похвалять, то у неї виникає переживання успіху, досягнутої мети. Це різко міняє ставлення дитини до виконуваної дії: вона стає для дитини цікавою, виникає тенденція до повторення приємного заняття. Звички є основою характеру, коли вони виховуються в єдності з моральними переконаннями та духовними інтересами. При такому поєднанні значення звичок зростає ще й тому, що кожна нова звичка приводить до виникнення нової потреби дитини, в нашому випадку – потреби бути здоровим.

Наступним методом виховання здорового способу життя є словесні методи (бесіди, читання художньої літератури, обговорення, роз'яснення, складання розповідей тощо). Бесіди (фронтальні, групові, індивідуальні) – це ефективний метод профілактичної роботи. Бесіди сприяли набуттю та поглибленню знань про здоров'я та здоровий спосіб життя, про моральні та соціальні норми здорового життя. Читання є необхідним методом навчання, але в чистому вигляді не дає належного ефекту засвоєння навчального матеріалу. Тому читання поєднували з іншими методами. Метод обговорення теми чи ситуації із життя, книги, фільму надавав дітям можливість обмінюватися думками та враженнями.

Великого значення у роботі зі старшими дошкільниками та молодшими школярами мають наочні методи (демонстрація, замальовки, відеозаписи тощо). Метод демонстрації розрахований на усі способи сприйняття, тому він повинен застосовуватися майже на кожному занятті.

Важливою умовою забезпечення ефективності проведення різноманітних форм навчальних занять було створення відповідного валеологічно доцільного розвивального середовища. Це передбачало дотримання всіх гігієнічних норм у доборі меблів, обладнання, світлового та температурного режимів, вибору найбільш доцільних форм організації занять, умов для систематичного загартовування, психологічного комфорту, естетичне оформлення місць організації занять, форм передавання інформації, обладнання куточка здоров'я, спеціальної бібліотеки, а також об'єднання зусиль вихователів дошкільних закладів, вчителів початкової школи та батьків.

Висновки. Процес виховання здорового способу життя дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку має свої особливості. Він вимагає об'єднання зусиль дошкільних навчальних закладів, початкової школи, сім'ї та громадськості, що дозволить створити системність у роботі, домогтися її неперервності та ефективності. Результати аналізу довели необхідність підготовки педагогів дошкільних навчальних закладів та початкової школи до діяльності щодо вирішення проблеми формування ціннісного ставлення до здоров'я та забезпечення наступності у вихованні здорового способу життя дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку.

Література

1. Концепція неперервної валеологічної освіти в Україні // Шкільний курс «Валеологія»: зб. матеріалів. – К.: Освіта, 1994. – 94 с.
2. Волкова С. С. Азбука здоров'я в початковій школі / С. С. Волкова // I Всеукраїнська науково-практична конференція «Здоров'я та освіта». – Львів, 1993. – Ч.1. – С. 66–68.
3. Наступність у навчально-виховній роботі дитячого садка і школи / за ред. З. Н. Борисової. – К.: Рад. школа, 1985. – 141 с.
4. Денисенко Н. Ф. Впровадження програми з валеології / Н. Ф. Денисенко. // Дошк. виховання. – 1998. – № 9. – С. 7–8.
5. Рубинштейн С. Л. О воспитании привычек у детей / С. Л. Рубинштейн. – М.: Педагогика, 1996. – 150 с.

Т. И. Бабюк

ОРГАНИЗАЦИЯ НЕПРЕРЫВНОГО ВОСПИТАНИЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБА ЖИЗНИ ДЕТЕЙ В ДОШКОЛЬНОМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ УЧРЕЖДЕНИИ И НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

В статье описана методика организации работы с воспитателями дошкольных образовательных учреждений и учителями начальной школы по подготовке их к непрерывному воспитанию здорового способа жизни детей. Указаны пути приобщения к этой работе родителей воспитанников. Проанализированы эффективные методы работы со старшими дошкольниками и младшими школьниками по воспитанию здорового способа жизни.

Ключевые слова: здоровый способ жизни, дошкольное образовательное учреждение, начальная школа, сотрудничество с родителями, непрерывное валеологическое образование, воспитание здорового способа жизни.

T. Babyuk

ORGANIZATION OF CONTINUOUS HEALTHY LIFESTYLE EDUCATION FOR PRESCHOOL EDUCATIONAL ESTABLISHMENT AND PRIMARY SCHOOL CHILDREN

The article focuses on methods of work organization with preschool establishment teachers and primary school teachers in preparing them to continuous healthy lifestyle children training. The ways of bringing parents into this work are highlighted. Effective methods of work with older preschoolers and primary school pupils on healthy lifestyle training are analysed.

Key words: healthy lifestyle, preschool educational establishment, primary school, cooperation with parents, continuous vocational education, methods of healthy lifestyle training.

УДК 37.091.12

О. В. Лівшун

ПРОФЕСІЙНА ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті розкрито значення вчителя технологій у сучасній школі в контексті його ролі у підготовці фахівців, здатних у майбутньому задовольнити ринок праці. Проаналізовано основні історичні етапи становлення трудового навчання, а також досліджено основні завдання, котрі необхідно ввести до змісту професійної підготовки майбутніх учителів технологій у вищих педагогічних навчальних закладах. Розкрито особливості формування професійної готовності майбутнього вчителя технологій взагалі і до викладання у профільній школі, зокрема. Запропоновано власне бачення вдосконалення процесу формування професійної готовності майбутнього вчителя технологій із залученням акмеологічних технологій, які передбачають використання засобів і методів навчання, що активізують навчальну та науково-дослідну діяльність студентів (майбутніх учителів).

Ключові слова: вчитель технологій, професійна готовність, професійна підготовка, профільне навчання, педагогічна діяльність, інноваційні технології, акмеологічна технологія.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Входження України до європейського та світового соціокультурного простору зумовлює необхідність усвідомлення й вироблення нових теоретичних засад для змін та забезпечення ефективного функціонування системи професійної підготовки майбутніх учителів взагалі та вчителя технологій зокрема [1].

Сучасний ринок праці потребує підготовлених висококваліфікованих кадрів, які повинні бути творчо розвинені, що є обов'язковою умовою для реалізації інноваційної діяльності, без якої сучасне виробництво вже не може існувати. Провідна роль у підготовці фахівців, здатних задовольнити сучасний ринок праці, належить педагогам, бо саме шкільний період життя людини, на організацію якого спрямований навчально-виховний процес, є сукупністю навчальних ситуацій, розв'язання яких потребує активізації творчої та інтелектуальної сфер діяльності учня. Перед вищою педагогічною освітою стоїть завдання, окрім забезпечення набуття студентами певних знань, умінь і навичок, розвивати в майбутніх учителів працьовитість, любов до землі, природи. Зважаючи на оновлення трудової підготовки в загальноосвітніх навчальних закладах України та розвиток освітньої галузі «Технології», зростає роль саме вчителя технологій у розвитку трудових здібностей учнів [13].

Під впливом цієї концептуальної ідеї вдосконалюються навчальні плани, програми, підручники й інше організаційно-методичне забезпечення шкільних предметів, у тому числі трудового навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед основних завдань, які необхідно включити до змісту професійної підготовки майбутніх учителів технологій у вищих педагогічних навчальних закладах, є забезпечення підготовки учнів до трудової діяльності у різних сферах виробництва. Фундаментальні положення і практичні рекомендації з питань підготовки майбутніх учителів технологій розкриті у працях багатьох провідних науковців: Д. Тхоржевського, В. Титаренко, Є. Мегема, О. Коберника, М. Корця, В. Курок, Г. Левченка, Г. Терещука, А. Терещук, В. Сидоренка, В. Стешенка, А. Вихруща, А. Грітченка, В. Гусєва, Й. Гушулея, М. Деліка, А. Дьоміна, І. Зязюна, В. Качнева, Д. Лазаренка, В. Мадзігона, Р. Скульського, А. Стахурського, В. Харламенка, М. Ховрича та ін.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розкриття сутності професійної готовності майбутнього вчителя технологій до викладання в умовах профільного навчання та визначення перспективних напрямів її покращання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професійна підготовка майбутніх учителів технологій є необхідною передумовою їх становлення як професіоналів – соціально компетентних, психологічно зрілих особистостей, що вирізняються високою фаховою майстерністю, сучасним світоглядом, потребою розширювати і поглиблювати власну компетентність із освітньої галузі «Технології».